

3. [Коваленко В. О. Філософія освіти у спадщині Дж. Дьюї.](https://moodle.ndu.edu.ua/file.php/1/NaykZap2010N11/vzd/vzd2.pdf) Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2011. № 10. Режим доступу: <https://moodle.ndu.edu.ua/file.php/1/NaykZap2010N11/vzd/vzd2.pdf>
4. Попович М. В. Філософія свободи=Философия свободы / Мирослав Попович; упоряд.: Л. Ф. Артюх, Н. Б. Вяткіна; передмова Н. Б. Вяткіної; фото Я. Я. Ясиневич, Є. Ф. Маслова; худож.-оформлювач О. А. Гугалова. Харків: Фоліо, 2018. 524 с.
5. Синьов В. М. Нова школа України і проблеми забезпечення якісної освіти дітей з особливостями розвитку // Європейські педагогічні студії / Асоціація ректорів педагогічних університетів Європи; ред. кол. В. П. Андрущенко (голова) [та ін.]. Вип. 7. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. С. 36-45.
6. Сухомлинська О. Василь Сухомлинський крізь призму часу: деякі зауваги до розгляду ідей. Інноватика у вихованні. Випуск 11. Том 1. 2020. С. 6-16.
7. Третина учнів в умовах війни не мали постійного доступу до навчання — результати дослідження. Режим доступу: <https://sqe.gov.ua/tretina-uchniv-v-umovakh-viyni-ne-mali-po/>
8. Українська спеціальна педагогіка в персоналіях: Навч. посіб./За загальною редакцією В. І. Бондаря, В. М. Синьова. Запоріжжя: Вид-во Хортицької національної академії, 2021. 428 с.

Чеботарьова О.В.,
доктор педагогічних наук,
завідувач відділу освіти дітей
з порушеннями інтелектуального розвитку
ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНО-ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В сучасних умовах кризових викликів в країні важливим завданням спеціальної школи є підготовка учнів до самостійного життя, посиленої трудової діяльності та участі в суспільному житті, їхнього самовизначення.

Через війну, яка почалася в лютому 2022 року, в Україні значно зросла потреба у робітничих професіях для відбудови зруйнованої інфраструктури нашої країни. Серед професій, пов'язаних з обороною, медициною, логістикою, великий попит в умовах воєнного стану є на фахівців сфери будівництва (усі робітничі професії), харчової промисловості, сфери обслуговування, аграрної промисловості. Такі тенденції неминуче позначаються на підготовці молоді до трудової діяльності.

Професійно-трудове навчання, як компонент освітньої галузі «Технології», повинно відіграти у цій справі особливу роль. Перш за все слід відмовитись від усталеного за попередні десятиліття усередненого підходу до учнів, який часто призводив до нівелювання їхніх здібностей та можливостей, до обмеження навчання дітей лише усталених напрямів трудової діяльності (швейна справа, столярна справа, взуттєва справа та ін.). Сьогодні актуальними є робітничі професії у різних сферах промисловості та народного господарства.

Саме професійно-трудова спрямованість навчання учнів старших класів у спеціальній школі сприятиме подальшому опануванню професійно-технологічних знань та вмінь у закладах професійної освіти (професійних ліцеях, училищах, центрах професійної освіти).

Учні з порушеннями інтелектуального розвитку отримують професійно-трудові знання та навички на основі професійно-трудової підготовки, спрямованої на забезпечення навчання сучасних технологій виконання різних видів робіт в умовах державних і приватних підприємств та у побуті [1].

Головною метою професійно-трудової підготовки є формування особистості, підготовленої до самостійного життя і перетворювальної діяльності в умовах сучасних викликів в країні. Зміст предмета «Технології» має чітко виражену прикладну спрямованість і реалізується переважно шляхом застосування практичних методів і форм організації занять. Завданнями професійно-трудового навчання учнів є:

- формування цілісного уявлення про матеріальне виробництво, роль техніки, проектування і технологій у розвитку суспільства;

- набуття учнями досвіду провадження технологічної діяльності, ціннісних ставлень до трудових традицій;
- формування технологічних умінь і навичок;
- ознайомлення із виробничим середовищем, традиційними, сучасними технологіями обробки матеріалів;
- сприяння усвідомленню учнями значущості ролі технологій як практичного втілення наукових знань;
- реалізація здібностей та інтересів школярів у сфері проектно-технологічної діяльності;
- залучення учнів до надбань української культури через практичне вивчення традиційних ремесел та різних видів декоративно-ужиткового мистецтва;
- створення умов для самореалізації та професійного самовизначення кожного учня.

Основними корекційно-розвивальними завданнями є:

- удосконалення пізнавального, психомоторного, мовленнєвого, емоційно-вольового, особистісного розвитку школярів з інтелектуальними порушеннями;
- створення умов для розвитку особистості;
- формування в учнів мотиваційної готовності працювати в сфері матеріального виробництва, становлення в них професійних інтересів з урахуванням можливостей та здібностей;
- розвиток позитивного ставлення учнів до праці, дбайливого ставлення до природи і майна;
- виховання працелюбності, дисциплінованості, організованості, охайності та інших важливих рис характеру.

Важливим науковим доробком у становлення та розвиток теорії та практики професійно-трудоного навчання є наукові праці В. Бондаря, Г. Дульнєва, В. Карвяліса, Г. Мерсіянової, С. Мирського, К. Турчинської, О. Хохліної та ін.

Сучасні наукові дослідження, присвячені формуванню позитивного ставлення до професійно-трудової діяльності; особливостям професійного орієнтування та розвитку професійних якостей, як основи успішної соціально-трудової адаптації школярів, забезпеченню корекційної спрямованості професійно-трудового навчання, суттєво доповнюють науково-методичні засади професійно-трудового навчання школярів з порушеннями інтелектуального розвитку (В. Бондар, А. Висоцька, А. Долженко, А. Корнієнко, І. Кущенко, Г. Мерсіянова, К. Рейда, М. Супрун, І. Татьянчикова, В. Товстоган, О. Хохліна, О. Чеботарьова та ін.) [2; 3].

Аналіз практичного досвіду професійно-трудового навчання школярів означеної категорії засвідчує необхідність оновлення змісту навчання відповідно пізнавальних можливостей учнів та запитів ринку праці, розширення профілів професійно-трудового навчання учнів на основі введення сучасних виробничих технологій, активізації практико-орієнтованої діяльності школярів, підвищення рівня їхньої професійно-трудової компетентності.

Таким чином, науково-теоретичні дослідження в галузі спеціальної педагогіки та психології, вивчення практичного досвіду та урахування сучасних запитів на робітничі професії формують основу для подальшого змісту професійно-трудового навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, спрямованого на пріоритетний розвиток особистості та створення для цього відповідних умов навчання, які допоможуть надалі випускникам бути незалежними, самостійними в дорослому житті, інтегрованими у соціум [4].

Отже, на основі експериментальних досліджень було розроблено зміст модельних навчальних програм для учнів 5-10 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, який розроблено авторськими колективами науковців та педагогічних працівників відповідно до законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Концепції Нової української школи, Державного стандарту базової середньої освіти [5].

Основними принципами, на яких ґрунтується програмно-методичне забезпечення освітньої галузі «Технології» є наступні:

- принцип дитиноцентризму і природовідповідності;
- принцип узгодження цілей, змісту й очікуваних результатів навчання;
- принцип науковості, доступності та практичної спрямованості змісту;
- наступності та перспективності навчання;
- взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;
- логічної послідовності і достатності засвоєння здобувачами освіти предметних компетентностей;
- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;
- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

Оновлений зміст передбачає технології професійно-трудової підготовки, під час яких відбувається формування професійних умінь та навичок за наступними напрямками: «Обслуговуюча праця», «Швейна справа», «Квітникарство», «Штукатурно-малярна справа», «Столярна справа», «Слюсарна справа», «Кулінарія, господарсько побутові роботи» та ін. Означені програми передбачають урахування пізнавальних можливостей та індивідуальних здібностей учнів, урахування освітніх потреб та підтримки у процесі навчання.

Підготовка школярів до самостійного виконання різних видів робіт з окреслених профілів відбувається у процесі формування в учнів доступних техніко-технологічних технічних знань з предмета; навчання сучасним технологіям обробки матеріалів; виховання у школярів відповідальності, сумлінності, наполегливості та ін.; розвитку загальнотрудових умінь (орієнтування у способі виконання практичного завдання, планування послідовності дій та здійснення самоконтролю). До програм розроблено варіативні модулі, які передбачають розширення техніко-технологічних знань, умінь та навичок з різноманітних технологій декоративно-ужиткового мистецтва. Варіативні модулі обирає вчитель у залежності від матеріально-

технічної бази, фахової підготовленості, регіональних традицій та рівня психофізичного розвитку учнів.

З метою забезпечення професійного самовизначення учнів ефективними у професійно-трудовай підготовці є навчальні модулі «Крок до мети», що передбачає роботу зі старшокласниками за такими актуальними напрямками: «Подорож у світ професій», «Я у світі професій», «Мої життєві і професійні плани». Робота з даного напрямку сприятиме формуванню професійно-трудовай компетентності школярів, їхній соціально-трудовай адаптації в суспільстві. Модуль використовується вчителями трудового навчання з метою реалізації профорієнтації учнів, встановлення рівня готовності школярів до професійного вибору, що дозволяє ефективніше вирішувати питання професійного самовизначення учнів старшої ланки школи.

Зміст професійного орієнтування учнів спрямований на розширення уявлень школярів про різні види професійної діяльності людини, підготовку підлітків до реального життя.

Отже, професійно-трудова підготовка учнів з порушеннями інтелектуального розвитку буде ефективною за умов використання сучасного програмно-методичного забезпечення освітнього процесу, максимального урахування психофізичних можливостей учнів та їхніх освітніх потреб, використання сучасних технологій, які затребувані ринком праці, посилення профорієнтаційного орієнтування у закладах загальної середньої освіти. Впровадження в освітній процес оновленого програмного забезпечення з основних профілів навчання та реалізація варіативних модулів сприятиме соціально-трудовай адаптації учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, формуванню професійно важливих якостей та життєвих орієнтацій школярів, забезпеченню усвідомленої професійно-трудовай діяльності.

Список використаних джерел:

1. Бондар В.І. Рейда К.В. Особливості формування трудової компетентності розумово відсталих учнів: Навчальний посібник. К.: «МП Леся», 2010. 168с.

2. Мерсіянова Г.М. Професійно-трудове навчання у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для розумово відсталих дітей: посібник / Г.М. Мерсіянова. К.: Педагогічна думка, 2012. 80 с.

3. Чеботарьова, О. (2022). Методична система трудового навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови., 1(21), 143-158.

4. Чеботарьова О. В., Абакумова І.В. (2023). Трудове навчання учнів з особливими освітніми потребами у дистанційному форматі: поради та рекомендації Особлива дитина: навчання та виховання. №1 (109). С. 129-154.
<https://lib.iitta.gov.ua/737681>

5. Комплект модельних навчальних програм для спеціальних закладів для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірного та важкого ступеня (2022) (9 програм): Авт.: Чеботарьова О.В., Блеч Г.О., Гладченко І.В., Трикоз С.В., Сухіна І.В., Мякушко О.І., Бобренко І.В. та ін.) Режим доступу: <https://mon.gov.ua>; <https://lib.iitta.gov.ua/732307/>

Чепурна Л.Г.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри психокорекційної педагогіки та реабілітології

УДУ імені М.П. Драгоманова, Київ

Маруда О.Г.

викладач кафедри психокорекційної

педагогіки та реабілітології факультету спеціальної

та інклюзивної освіти

УДУ імені М. Драгоманова, м. Київ

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОФЕСІЙНО-ТРУДОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОРΟΣЛИХ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ У РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЦЕНТРАХ

Професійно-трудова соціалізація є важливим напрямком у роботі з дорослими людьми, які мають інвалідність внаслідок інтелектуальних порушень, що впроваджується у реабілітаційних центрах для таких осіб.

Одне із завдань роботи реабілітаційних центрів полягає у тому, щоб дати людям з інвалідністю можливість особистісного самовизначення та самореалізації, забезпечити їх участь у житті суспільства. У своїй роботі